

Abnormality při hnízdění vlaštovek obecných (*Hirundo rustica*)

Abnormalities in the Barn Swallow (Hirundo rustica) breeding

Jaroslav Klápště & Josefa Klápšťová

Železná 97, 468 22 Železný Brod

V některých kravínech v oblasti Českého ráje a v podhůří Krkonoš a Jizerských hor pravidelně sledujeme hnízdění vlaštovek obecných (*Hirundo rustica*) a kroužkujeme mladé ptáky na hnízdech. Jak zdůrazňuje LEECH (2006), kroužkování mlád'at na hnízdech je velice cenné v případech, když jsou znovu kontrolována odchytem, nebo nalezena mrtvá, protože známe nejen věk, ale i přesně jejich původ. Zaznamenávání podrobností o hnízdění a umístění hnízd ještě dále zvyšuje hodnotu tohoto úsilí.

Dne 30. června 2006 jsme při kontrole hnízd zjistili na dvou lokalitách dvě různé abnormality, které stojí za zvláštní pozornost. V obou případech byla hnízda v prostoru kvadrátu 5357 v kravínech s hovézím dobytkem.

Nález trpasličího vejce vlaštovky obecné

V Chuchelně u Semil na západním svahu Kozákova (50°36'N 15°18'E, nadmořská výška 385 m) jsme na jednom z hnízd v kravíně kroužkovali dvě asi čtrnáctidenní mlád'ata. V hnízdě byla ještě dvě nevylíhlá vejce, která byla jalová. Jedno bylo normální velikosti, druhé bylo neobvykle malé – trpasličí, velikosti hrachu, menší než pecka od třešně (viz fotografie v příloze). Obě jalová vejce jsme vyjmuli z hnízda. Byla pak měřena posuvným měřítkem s přesností na desetinu milimetru. Vejce normální velikosti mělo rozměry 19,8 x 12,7 mm, trpasličí vejce mělo rozměry 10,9 x 8,2 mm. Zbarvení obou vajec bylo v mezích normální variability, tak jak je známe ze zkušenosti a jak je vidět na kvalitních fotografiích v CRAMP (1988). Trpasličí vejce mělo větší zhuštění tmavohnědého skvrnění u tupého pólu, kde jejich nakupení tvořilo téměř celistvý věneček. Vejce normální velikosti bylo stejnoměrněji poseto převážně červenohnědými tečkami a skvrnkami.

Trpasličí vejce vlaštovky obecné, které jsme našli, je pravděpodobně vůbec nejmenší ptačí vejce nalezené v České republice. Je rovněž možné, že je nejmenším vejcem vlaštovky obecné nalezeném kdekoliv. Výjimečně malá trpasličí vejce jsou ve světové literatuře zmiňována nejčastěji pod jménem „dwarf egg“ (trpasličí vejce) nebo „runt egg“ (zakrslé vejce). Jsou značně menší než normální vejce minimální velikosti. Mohou se vyskytnout u jakéhokoli druhu ptáka. Jsou to vajíčka uvolněná z vejcovodu před dozráním a pták se z nich nevylíhne (BERGER 1971).

Vůbec nejmenší publikované rozměry ptačího vejce jsme našli u trpasličího vajíčka zebříčky australské (*Taeniopygia guttata*), které mělo rozměry pouze 9,5 x 7,0 mm (WOOD 1976). Normální vejce u tohoto druhu mají průměrnou velikost 15,0 x 11,0 mm (BERULDSSEN 1980). V oologických sbírkách jsou trpasličí vejce vedena jako zvláštnosti. Jejich rozměry se do průměru normál-

ních vajec nezapočítávají (BERGER 1971). Trpasličí vejce se občas vyskytnou i u vajec domácí slepice. Jsou obvykle kulatější než normální vejce, mohou mít silnější skořápku a někdy mají drsnější povrch (BERGER 1971, vlastní pozorování).

Variabilita v délce vajec je u vlaštovky obecné, stejně jako u vajec ostatních ptáků větší, než v jejich šířce. HUDEC (1983) uvádí průměr ze 376 normálních vajec vlaštovky obecné z ČR a SR 19,39 x 13,67 mm. CRAMP (1988) uvádí průměr z 250 vajec nominální rasy vlaštovky obecné hodnotami 19,7 x 13,6 mm (16,7–23,0 x 12,3–14,8 mm).

Mládě vlaštovky bez prstů na levé noze

Na jednom z hnízd vlaštovek v kravině v obci Vesec (50°36'N 15°14'E, nadmořská výška 350 m) na východním svahu Kozákova jsme byli svědky další abnormality. V hnízdě bylo jen jedno mládě asi šestnáctidenní, které mělo pravou nohu normálně vyvinutou, levá však končila pahýlem. Tarsus byl dole zaoblený, zcela bez prstů. Mládě jsme kroužkovali na pravou nohu (kroužek S 350705).

Jak uvádějí HUDEC *et al.* (1992), příčinou takového postižení může být styk s chemickými postřiky a použití znečištěné vody ropnými deriváty, které mají za důsledek, že se rodí defektní mláďata s nevyvinutými končetinami. Nejzvláštnějším případem v tomto směru, který známe z literatury, je odchyt defektního vrabce domácího (*Passer domesticus*), jak ho popsal HAMPL (1989). Vrabec měl obě nohy končící patními klouby. Na spodních stranách kloubů nebyly patrné žádné jizvy, jen otlačeniny. Přežíval velké postižení, které bylo zřejmě vrozenou deformací.

Některé postižení, které vypadá jako vrozená deformace, může ale být důsledek nějakého úrazu, jak jsme v jednom případě poznali. U Mnichova Hradiště (kvadrát 5456) jsme dne 6. června 2006 chytili a kontrolovali kroužkovanou pěnici hnědokřídrou (*Sylvia communis*) F+1K (kroužek TC 96284), které chyběl celý levý běhák od patního kloubu dolů se všemi prsty. Kroužkovali jsme ji 20. května 2006 a v té době měla obě nohy v pořádku. Muselo tedy mezi tím dojít k nějakému úrazu. I kdyby k nehodě došlo stejný den, kdy byla kroužkována, bylo to jenom 17 dní, než jsme ji znovu chytili. Postižená noha byla ale dokonale zahojená a pahýl zaoblený. Úplně zahojená zkrácená noha dělala dojem vrozené deformace.

Souhrn

Dne 30. června 2006 jsme zjistili dvě různé abnormality při hnízdění vlaštovek obecných (*Hirundo rustica*). V hnízdě v obci Chuchelna (okres Semily) bylo nalezeno trpasličí vejce společně s dvěma asi čtrnáctidenními mláďaty a jedním normálním vejcem. Normální, ale zkažené vejce mělo rozměry 19,8 x 12,7 mm, zatímco trpasličí vejce mělo rozměry 10,9 x 8,2 mm. Je možné, že je to nejmenší zjištěné vejce vlaštovky. Druhou abnormalitou bylo asi šestnáctidenní mládě vlaštovky bez prstů na levé noze, nalezené v obci Vesec (okres Semily)

Summary

On the 30th June 2006, we found two different abnormalities in nests of Barn Swallow (Hirundo rustica). A runt egg was found in the nest in Chuchelna village (Semily district, 50°36'N 15°18'E, altitude 385 m) together with two nestlings about 14 days old and

---

one normal egg. The normal but addled egg measured 19.8 x 12.7 mm, whilst the dwarf egg measured 10.9 x 8.2 mm. This is possibly the smallest egg of Barn Swallow found anywhere. The second abnormality was a nestling Barn Swallow approximately 16 days old without toes on its left leg, found in Vesec village (Semily district, 50°36'N 15°14'E, altitude 350 m).

Literatura

- BERGER J. A. 1971: Bird study. *Dover Publications, New York.*
- BERULDSEN G. 1980: A Field Guide to Nests and Eggs of Australian Birds. *Rigby, Adelaide.*
- CRAMP S. (ed.) 1988: The Birds of the Western Palearctic. Vol. 5. Tyrant Flycatchers to Thrushes. *Oxford University Press, Oxford.*
- HAMPL A. 1989: Doklady přežití ptáků s tělesnými defekty. *Panurus 1: 99–100.*
- HUDEC K. (ed.) 1983: Fauna ČSSR. Ptáci 3/1. *Academia, Praha.*
- HUDEC K., FORMÁNEK J. & ŘEZNÍČEK J. 1992: Pták roku 1992 – Vlaštotvka obecná. *ČSO & ČSOP.*
- LEECH D. 2006: Pulli + ringing + nest recording = more conservation value. *Ringer's Bulletin 11: 89.*
- WOOD G. L. 1976: The Guinness Book of Animal Facts and Feats. *Guinness Superlatives, Enfield.*

+ foto v barevné příloze

ISBN 978-80-86046-95-2